

Původní novinka na scéně ostravské zpěvohry

/Karel Spurný/

Ladislav Matějka-Jaroslav Pustka: KLAUN.

Režie: Svatopluk Vašut, Dirigent: Ladislav Matějka, Scéna a kostýmy: Alexander Dabraj, Choreografie: Zdeněk Prokeš.

Premiéra československá 14.března 1981 ve Státním divadle v Ostravě.

Jen zřídka se může některý divadelní soubor pochlubit tím, že v jedné sezóně uvede hned dvě původní novinky. K těm, které se chlubit mohou, patří v současné době i zpěvohra Státního divadla v Ostravě. Nejříve to byla "podívaná s písničkami o dvou dílech" "Město šťastných lásek" /čs.premiéra 20.zář 1980 v Divadle Zdenka Nejedlého/ a dnes se již pilně reprízuje za znečného zájmu obecnstva "hudební komedie ze současnosti o dvou dílech" KLAUN libretisty Jaroslava Pustky a skladatele Ladislava Matějky.

Dlužno poznamenat, že oba jmenovaní nejsou slečně Operetě zcela neznámí. Jaroslav Pustka získával ostruhy v divadlech malých forem jako herec a zpěvák. Odtud se datují jeho první autorské pokusy: kabarety "Bohlahav a blín", "Zavinil to Sherlock Holmes" /spolu s Karlem Čejkou/, "Buchty s mákem", "Makové palice", "Jménem zákona" a další. Se slečnou Operetou se blíže seznámil v divadle v Teplicích, kam byl angažován po krátkém působení v Krajském divadle loutek v Ostravě a v Těšínském divadle. A vzniklo přátelství. Hluboké, pevné, obdivující ... Světlo světa spatřuje vaudeville "Babička a Scotland Yard", dětský muzikál "Království pro šaška Vaška" a řada dalších. Zatím poslední v této řadě stojí "Klaun".

Ladislav Matějka je u slečny Operety přímo zaměstnán. Již 13 let stojí za dirigentským pultem ostravské zpěvohry. Zanedbatelná není ani jeho činnost skladatelská. Vedle rozhlasových scénických hudeb a skladeb pro dechové orchestry "spáchal" hudební komedii "Liliomfi", "Anna, poklad rodiny", "Oskar, "Švejk" ... Na scéně Divadla Zdenka Nejedlého se uvádí jeho straussovská montáž pro balet "Víděnská romance".

V "Klaunovi" se rozvíjí příběh dvou mladých lidí, artisty a klauna Petra a pomocnice v pohostinství Blaženy, příběh o hledání a znovunalezení životního cíle, životní jistoty, příběh o lásce. Paralelně však s komediální nadsázkou autor představuje řadu postav a postaviček, jimiž se vysmívá různým formám maloměšťáctví. Seznamujeme se s rodinou Procházkových, vedenou matkou Věrou, která v touze po vyniknutí donutí manžela, syna i dědečka zúčastnit se televizní soutěže Zpívá celá rodina, představena je trafikantka Pavlátová se svým věčným sháněním exkluzivností ... /inu, ".... Tuzex je Tuzex, paní Procházková....", vdavekchtivá vedoucí pohostinství Berta Sonenscheinová Jaroslav Pustka nastavuje zrcadlo svým současníkům, aby tím výrazněji a v silnějším komediálním účinu vynikly všechny nešvary v chování, v jednání, v myšlení. Téma nikoliv zcela nové a objevné, ovšem stále aktuální, živé a potřebné.

Základem každého dramatického díla je jeho expozice, vstupní část dramatu. Zde se charakterizují postavy /které mluví, na které se mluví, o kterých se mluví/ a jejich vzájemné vztahy, divák se seznamuje s nejzákladnějšími fakty minulosti postav, uvádí se do prostředí a doby, atmosféry, naznačuje se rytmus dramatu Dialog expozice by měl působit ironicky, tak, že by expozice sdělovala obecenstvu něco jiného než vzájemně postavám. Jmenované funkce musí v dialogu působit nenásilně, nenápadně a přirozeně. Dialog i přes svou polyfunkčnost má být stručný a úderný. Pravda, někdy se to Pustkovi daří, zejména tam, kde nemusí děj posunovat vpřed a může se soustředit na slovní humor. Z některých výstupů však číší autorova bezradnost a ve snaze sdělit co nejvíce informací, se v dialogu zamotává, těžkopádně děj postrkuje dopředu, a tím znesnadňuje práci hercům /viz 2.obraz - v bytě rodiny Procházkových/. Plynuleji, přirozeněji působí dějství druhé, které má již potřebný spád, gradaci i atmosféru.

Zastavme se ještě u textů písniček. Snahou zpěvoherní melodie by mělo být, aby to, co se zpívá, nebyly jen tóny, tím méně jenom noty, ale aby se zpívala slova, myšlenky - prostě aby zpěv opravdu hrál. A to v naší hudební komedii často chybí. Jsou tu sice jedna-dvě písničky, které tento požadavek splňují /např. Sbohem své když dávám/, celkově však nemůžeme být nadšeni. A to už vůbec nehovořím

o kvalitách textů písní Televizní kuplet a Polka ze šuplíku.

Ladislav Matějka prokázal ve většině melodií opravdu velkou hudební invenci. Písničky jsou melodicky propracované, většinou v jednoduché písňové formě A-B-A, svižné. Nic nepředstírají, na nic si nehrají. Plynou lehce, potěší. A divákovi znějí v uších i po odchodu z divadla. Mezi nejzařilejší patří již zmíněná Svě sbohem když dávám, Jít za svým cílem dál nebo blok popěvek ze 4.obrazu, kdy se rodina Procházkových připravuje na vystoupení v televizi.

Režii hudební komedie byl pověřen Svatopluk Vašut. Jeho úsilí nespočívalo v hledání osobité inscenační koncepce, ale ve snaze dobrat se prostřednictvím živých hereckých výkonů stěžejního tématu hry. Postavy jeho nastudování mají dostatek prostoru pro sdělení. Jednotlivé sekvence, rostoucí z ironických i lyrických, někde jemně jinde trochu obhrouble pointovaných replik, prozrazují režisérův smysl pro rytmus. Patrně je to zejména ve druhé části hry. Zcela zamaskovat zmíněné nedostatky předlohy bylo však nad jeho síly.

Hudební interpretace "Klauna" se se ctí zhostil zpěvoherní orchestr pod taktovkou samotného autora hudby. A na solidní úrovni. Scéna a kostýmy jsou dílem zkušeného výtvarníka Alexandra Babraje. Dal scéně potřebnou lehkost, variabilnost, kostýmy odpovídají charakteru postav, pomáhají je dotvářet. Leč - proč z celkového kontextu tolik vystupuje oblečení hudebníka Milana?

V ústřední postavě klauna Petra alternují Jan Vyorálek a Karel Čepek. V představeních, která jsem zhlédl /17. a 20:3./, se viditelně lépe daří Janu Vyorálkovi. Dokázal se propracovat slabšími místy předlohy a rozvinout své charakterizační vlohy, cit pro jevištní slovo, humor z povahy i situace. V plné barvitosti vyjádření si ponechal jakousi ostýchavou nevtíravost. Karel Čepek naopak nedokázal ze sebe setřást nešvary operetní manýry, mluvené i zpívané pasáže působí pateticky. Haně Hradilové v roli Blaženy se dařilo zejména pěvecky, alternující Jana Kloučková je přijatelnější v próze. Obě však herecky pokulhávaly za svými protějšky, budiž jim ale útěchou, že jim uškodil dramatikův text. O vděčnou úlohu dědy Adolfa^P Procházky se dělá zasl.umělec Josef Kobr a Zdeněk Růžička. J.Kobr opět dokázal, že tento typ bodrých lidových

postaviček je mu nejbližší a cítí se v nich jako doma. Jeho dlouholeté herecké zkušenosti mu napovídají velice přesně, kdy má v komedii místo pro textová i herecká extempore. Jeho etuda při písničce Zavírala Anča vrátka byla znamenitá a diváci ji zaslouženě odměnili potleskem. Zdeněk Růžička se zřejmě cítí mnohem lépe v klasickém operetním repertoáru a své kvality v něm ostravskému publiku již mnohokrát dokázal. Liběna Astrová jako trafikantka Pavlátová odvedla při obou představeních výbornou hereckou kreaci hodnou jejího titulu zasloužilé umělkyně. Úspornost gest, cit pro slovo /hraje i pro diváky v poslední řadě na galerii/ jsou nejceněnějšími devízami jejího výkonu. Karla Diváková v roli matky Věry Procházkové zaujala zejména tam, kde přišla do styku s Liběnou Astrovou, která ji strhávala k většímu temporytmu a přirozenějšímu projevu. Alternující Heleně Riehsové schází větší protřelost, špetka škodolibosti a jedovatosti, které dělají její divadelní postavu životnější. Výkon Františka Návrata /Alois Procházka/ měl potřebnou úroveň, s mírou pro cit využil všech nuancí svého komediálního resjtríku. Posledním členem rodiny Procházkových je syn Tomáš, kterého můžeme vidět v podání Ivo Melkuse a člena baletu Jindřicha Šimka. Melkus je jistý v pěveckých partech, již méně v próze a tanci. Jeho výkon zůstal pod hranicí průměrnosti. Naopak Jindřich Šimek, nadaný pohybově, pěvecky i herecky, dal postavě chlapecké zanícení i vnitřní bezelstnost. Hraje uvolněně, přirozeně a jeho výkon patřil v inscenaci k nejlepším. Role nevymykající se průměrnosti vytvořily Vlasta Tolarová /Berta, vedoucí pohostinství/ a Halina Kubeczková /alternující s Leonorou Vojkovskou /Květa/. V mezích nevelkých možností, daných autorem, zápolil se svou figurou se ctí Karel Lupínek, /Karel Karel, muž v uniformě/.

Vytvářet rychlá stanoviska, kladná či záporná, je snadné. Pochopit, to už je horší. Interpretovat a inscenovat je nejtěžší. Znamená to hledat v mnoha směrech nesnadnou rovnováhu. Rovnováhu mezi hudbou a divadlem, vnitřním prožitkem a vnějším výrazem, zpěvem a hrou, věcností a citem, vážností a komikou, výpravností a intimitou. A právě pro nesnadnost této rovnováhy patří syntetický žánr zpěvohry k nejnesnadnějším žánrům vůbec a všestranné talenty pro toto divadlo k talentům nejvyhledávanějším.

Foto: Jana Kloučková /Blažena/ a Jan Vyoralík /Klaun Petr/ v Matějkově a Pustkově hudební komedii "Klaun" /foto J.Hradil/